

DEMOKRASİNİN DÖRDÜNCÜ GÜCÜ MEDYA: ABU GHRAIB HAPİSHANE FOTOĞRAFLARININ GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

Muhammed Çağrı GÜLER*

Gönderim Tarihi: 26.05.2025 - Kabul Tarihi: 26.09.2025

Güler, M. Ç. (2025). Demokrasinin dördüncü gücü medya: Abu Ghraib hapishane fotoğraflarının göstergibilimsel analizi. *Etkileşim*, 16, 332-356.
<https://doi.org/10.32739/etkilesim.2025.8.16.325>

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Öz

Medya, bilginin aktarımını sağlayan bir iletişim aracı olmanın yanı sıra, uluslararası siyasal süreçlerin ve hukukî normların oluşumuna yön veren etkili bir aktör olarak konumlanmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, medyanın demokrasiyle kurduğu çok katmanlı ilişkiyi tartışmayı amaçlarken, aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak savaşında Abu Ghraib Hapishanesi'nde gerçekleştirdiği uluslararası hukuk normlarını ihlal eden uygulamalarına odaklanmakta ve medyanın bu eylemler karşısındaki etkisini incelemektedir. Çalışmada, Abu Ghraib Hapishanesi'nde çekilmiş ve uluslararası medya kuruluşları tarafından yayımlanmış beş farklı fotoğraf göstergibilimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş, bu görsellerin taşıdığı anlam ve mesaj katmanları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: medya, demokrasi, göstergibilim, Irak savaşı ve Abu Ghraib Hapishanesi.

* Doktora Öğrencisi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
gulercagri@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-3870-0419

MEDIA AS THE FOURTH ESTATE OF DEMOCRACY: SEMIOTICAL ANALYSIS OF ABU GHRAIB PRISON PHOTOGRAPHS

Muhammed Çağrı GÜLER*

Received: 26.05.2025 - Accepted: 26.09.2025

Güler, M. Ç. (2025). Demokrasinin dördüncü gücü medya: Abu Ghraib hapisane fotoğraflarının göstergebilimsel analizi. *Etkileşim*, 16, 332-356.
<https://doi.org/10.32739/etkilesim.2025.8.16.325>

This study complies with research and publication ethics.

Abstract

The media, beyond serving as a means of transmitting information, is positioned as an influential actor that shapes international political processes and the formation of legal norms. This study explores the complex and multilayered interaction between media and democracy, with a particular focus on the United States' violations of international legal norms during the war in Iraq, in Abu Ghraib Prison and analyzing the role and impact of the media in response to these actions. Within this framework, five photographs taken at Abu Ghraib Prison and disseminated by international media outlets are subjected to a semiotic analysis, aiming to uncover the embedded layers of meaning and the ideological messages conveyed through these visual representations.

Keywords: media, democracy, semiotic, Iraq War, and Abu Ghraib Prison.

* PhD Student, Başkent University, Institute of Social Sciences, Ankara, Türkiye.
gulercagri@yahoo.com, ORCID: 0000-0003-3870-0419

Giriş

Yazılı, işitsel ve görsel basından oluşan medya, toplumsal ve siyasal düzenin önemli araçlarından biridir. Siyasetin anayasa, yasa ve hukuki düzenlemelerle iletişim alanını düzenlediği gibi (Avşar, 2020, s. 41) medya da hem demokrasiyi hem de siyaseti şekillendirmektedir. “Medya bir taraftan bir ülkedeki farklı grupların siyasi görüşlerini aktarırken, diğer taraftan da siyasi aktörlerin yaptıklarını takip eden bir takipçi görevi görmektedir” (Lilleker, 2013, s. 14). Dolayısıyla medya ile siyasetin iç içe geçtiği yadsınamaz bir gerçektir. Günlük hayatın önemli bir parçası haline gelen kitle iletişim araçları bilgi aracılığıyla gündemi belirlemekte, bilginin aktarım hızı arttıkça iletişimin etkilediği çevre de genişlemektedir. Öyle ki “artık bilgi olmaksızın toplumun sağlıklı bir şekilde işlemesi ve toplumsal düzenin sağlanması mümkün gözükmemektedir” (Arklan ve Taşdemir, 2008, s. 68). Diğer taraftan medya araçlarının kapitalist özel mülkiyete dayalı olması, medya araştırmalarında mesaj içeriği hakkında birçok soruyu meydana getirmekte, şirketlerin mülkiyet ve kontrol ilişkilerinin analiz edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Nitekim Herman ve Chomsky’e göre, “mülkiyet ve denetim, diğer belli başlı finansman sağlayan kaynaklara (en başta reklam veren kuruluşlara) bağımlılık kurmakta (...) haberleri tanımlama ve ne anlama geldiklerini açıklama gücüne sahip olanlar arasında karşılıklı çıkar ve ilişkiler meydana gelmektedir” (2021, s. 15). Çıkar amacı içeren bir sistemde ise gücün/iktidarın rıza üretimi ve hegemonya süreci işleyebilmektedir. Bir rıza üretimi aracı olan hegemonya, yönetici grubun toplum üzerinde sadece ideolojik zor kullanarak değil, rıza yoluyla fikrî ve kültürel hakimiyet kurmasıdır (Gramsci, 1971, s. 12). Devletin polis, ordu, hukuk ve diğer kanallarıyla uyguladığı doğrudan kontrole baskı ve zor altında yer veren Gramsci, kültürel ve ideolojik araçlar aracılığıyla toplumun egemen sınıfın fikirlerini içselleştirmesi durumuna ise rıza üretimi ve ideoloji altında yer vermiştir (1971, ss. 211-214). Gramsci (1971), toplumu yalnızca siyasi değil, aynı zamanda kültürel bir savaş alanı olarak görmektedir. Bu alanda medya, eğitim, hukuk ve diğer ideolojik aygıtlar, egemen sınıfın dünya görüşünü yayarak rızanın sürekliliğini sağlar. Demokrasinin dördüncü gücü olarak vurgulanan medya her ne kadar hegemonik baskı ve kapitalist ağlar içerisinde olsa da bazı durumlarda siyaseti denetleme ve anti-demokratik olay, eylem, girişim vb. durumlara karşı topluma bilgi vererek kamuoyunu aydınlatma eylemlerini de gerçekleştirmektedir. Bu güç, bazen medya sahipliğinin el değiştirmesi, farklı iktisadi ilişkilerin devreye girmesi, gizli diplomasi çerçevesinde veya diğer etkenlerle gerçekleşebilirken bazen de medya şirketlerinin veya gazetecilerin doğal akış içerisinde denetleme görevi üstlenmesiyle de gerçekleşebilmektedir.

Liberal medya kuramı, basının demokratik toplumlarda devlet ve iktidar karşısında özerk ve denetleyici bir rol üstlendiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, medyanın dördüncü kuvvet olarak işlev gördüğü ve kamusal yararı gözetttiği varsayımına dayanmaktadır (Curran, 2002, s. 156). Ancak Antonio Gramsci’nin hegemonya kuramı, bu yaklaşımı temelden sorgulamakta, medyayı egemen

sınıfın rızaya dayalı tahakkümünü sürdürebilmek için kullandığı ideolojik aygıtlardan biri olarak tanımlamaktadır (1971, ss. 12-14). Öyle ki Gramsci'ye göre medya, yalnızca bilgi aktaran bir araç değil, aynı zamanda toplumsal sınıf ilişkilerini yeniden üreten bir ideolojik mücadele alanıdır. Gramsci'nin hegemonya kavramı, yalnızca zor yoluyla değil, rıza üretimi yoluyla da egemenliğin sürdürüldüğünü öne sürmektedir. Bu bağlamda kapitalist üretim ilişkilerinin meşrulaştırılması gerçekleşirken, halkın doğal kabul ettiği değerler de şekillenmektedir (Hall, 1997, s. 48). Buna karşın liberal medya anlayışı, medyanın tarafsız ve eleştirel olabildiğini, bu nedenle kamu çıkarını gözettiğini ileri sürmektedir. Ancak medya sahipliğinin büyük oranda sermaye gruplarında toplandığı ve haber içeriğinin bu doğrultuda şekillendiği (Herman & Chomsky, 1988, ss. 2-3) düşünüldüğünde, bu varsayım birbirleriyle temelde farklılıklar içermektedir. Medya yapıları kapitalist ideolojiyi yeniden üretmekte ve bu ideolojiyi doğal ve kaçınılmaz göstermek üzere kurgulanmaktadır. Liberal kuramın varsaydığı bağımsızlık, ekonomik ve ideolojik bağımlılık ilişkileriyle sınırlı olabilmektedir. Bu nedenle hegemonya kuramı ile liberal medya yaklaşımı bir arada kullanıldığında, temel varsayımları itibarıyla bir çatışma doğmaktadır. Hegemonya, medya aracılığıyla da kurulan ideolojik tahakkümü vurgularken, liberal kuram medyayı bu tahakküme karşı duran bir güç olarak yüceltmektedir.

Bu bağlamda bu çalışma, medyanın güç/iktidar ile ilişkisini göz ardı etmemekle birlikte medyanın demokrasinin dördüncü gücü olarak işlev gösterebildiğinin de altını çizmektedir. Nitekim Abu Ghraib hapishane fotoğraflarının yayımlanması sonucu medyanın hukuk dışı uygulamaların durdurulmasına etki etmesi alan çalışmaları için önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın bulgular kısmında incelenen beş fotoğraftan üçü konuya taraf olan ABD medyasından, diğer ikisi ise ABD dışında küresel etkiye sahip Avrupa medyasından seçilmiş, fotoğraflar ilgili kuruluşların yayınına aldığı fotoğraflar ile sınırlandırılmıştır. Seçilen medya kuruluşları; ABD hükümeti tarafından finanse edilen medya kuruluşu *Voice of America*, en çok takip edilen kanallar listesinde yer alan *NBC News*, *The New Yorker*, Birleşik Krallık finansal desteğiyle yayın yapan kamu kuruluşu *BBC* ve Almanya'nın kamusal yayın kuruluşu *Deutsche Welle*'dir. Bu bağlamda bu çalışmada elde edilen verilerin kaynakları hem kamusal hem de özel mülkiyete dayalı basın kuruluşlarından seçilmiş olup, gündeme taşınan konu itibarıyla medyanın denetim mekanizmasını aktif hale getirdiği süreç izlenmiştir.

Göstergebilim

Göstergebilim (semiyotik), anlamın nasıl üretildiğini, iletildiğini ve yorumlandığını inceleyen bir alandır. Bu alan, dil, görüntü, jest, mimik, sembol gibi her türlü anlam taşıyıcısının analizini kapsamaktadır. Ferdinand de Saussure'e göre dil, kendiliğinden oluşan bir yapı değil, aksine toplumsal bir sözleşme sistemidir. Ona göre dil (*langue*), konuşmadan (*parole*) ayrılmalıdır (Saussure, 1985, s. 14). Dil, tüm topluluğun ortaklaştığı sistem iken konuşma ise bireyin bu sistemi

kullanma biçimidir. Bu durum, anlamın kültürel ve tarihsel olarak inşa edildiğini göstermektedir. Anlam, bireysel niyetlerden ziyade sistemin içindeki farklar aracılığıyla belirlenmektedir. Saussure'e göre dilin temel birimi göstergedir (*sign*). Gösterge, gösteren (*signifier*) ve gösterilen (*signified*) olmak üzere iki temel bileşenin birleşiminden oluşmaktadır. Gösteren, fiziksel ya da duyumsal olarak algılanabilen ses ya da imgedir. Gösterilen ise bu ses ya da imgenin zihinde canlandırdığı anlamdır (Saussure, 1985, s. 70). Örneğin elma bir obje ve bir kelime olarak göstereni oluştururken, elmanın rengi, boyutu şekli vb. fiziki varlığı göstereni, elmanın literatürde zekayı sembolize etmesi veya sağlıklı bir besini ifade etmesi ise zihinsel kavramı oluşturarak gösterileni ve anlamlandırmayı oluşturmaktadır. Bu alanlar, göstergenin kendisi, içinde göstergelerin düzenlediği kodlar veya sistemler ve son olarak da kodlar ve göstergelerin içinde işlediği kültürdür. Göstergenin kendisi, gösterge çeşitlerinin, bunların birçok farklı anlam taşıma yollarının ve göstergeleri kullanan kişilerle ilişkilendirme formunun araştırılmasını içermektedir. Bir kelime ile onun temsil ettiği nesne arasında ise doğal bir bağ yoktur (Saussure, 1985, ss. 72-73). Dolayısıyla, gösterge keyfi (*arbitrary*) olarak oluşmaktadır.

Saussure, anlamın bir nesnenin ya da kavramın doğrudan temsilinden değil, diğer göstergelerle olan farklarından kaynaklandığını vurgulamaktadır. Göstergelerin düzenlediği kodlar veya sistemlerin içerisinde toplumun ya da kültürün ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan kodların veya bu kodların iletilmesi için halihazırda var olan iletişim kanallarını işletmek için başvuru yolları içermektedir. Kültürün kendi varoluşu ve şekli bu kodların ve göstergelerin nasıl kullanıldığına bağlı durumdadır. "Saussure için gösterge, anlamı olan fiziksel bir nesnedir. Bir gösterge, bir gösteren ve gösterilenden oluşur. Gösteren, göstergenin algıladığımız imgesidir kâğıt üzerindeki işaretlerdir, havadaki seslerdir" (Fiske, 2003, ss. 66-67). Saussure, öncelikli olarak dili ele almakta ve göstergelerin diğer göstergelerle olan ilişkisiyle ağırlıklı olarak dil ekseninde inceleme yapmaktadır. Saussure'ün bu dil merkezli yaklaşımı, daha sonra Roland Barthes gibi düşünürler tarafından kültürel göstergelere uygulanmış, böylece göstergebilim yalnızca dilsel göstergelerle sınırlı kalmayıp görsel, toplumsal ve ideolojik alanlarda da genişlemiştir.

Bu bağlamda göstergebilim, anlam üretme süreçlerini ve anlamın yapılarını inceleyen disiplin olarak, fotoğrafın anlamlandırılmasında da temel bir araç işlevi görmektedir. Fotoğraf, anlam taşıyan görsel olarak hem bireysel hem de toplumsal bağlamlarda farklı yorumlara açıktır. Ferdinand de Saussure'ün yapısalcı dilbilim modeline ek olarak Roland Barthes, göstergebilimi yalnızca dilsel bir yapı olarak değil, kültürel üretimin her düzeyine uygulanabilir bir çözümleme yöntemi geliştirmiştir. Barthes'ın göstergebilim anlayışı, temelde Saussure'ün gösteren (*signifier*) ve gösterilen (*signified*) ayrımına dayanmakta ancak Barthes bu ikili yapıyı kültürel anlam üretimi bağlamında genişletmiş ve mit kavramını ekleyerek kültürel göstergelerin ideolojik işlevini vurguladığını (1991, s. 8) ve siyasetin bir mit üretim alanı olduğunu altını çizmiştir. Barthes'e göre mit, bir anlamlandırma biçimidir ve gündelik nesneler, imgeler

ya da pratikler, ikinci dereceden bir anlamlandırma düzeyinde mitik anlam taşımaktadırlar. Örneğin *Mythologies* çalışmasında Barthes, Fransız dergisi *Paris Match* kapağında yer alan bir asker fotoğrafını ulusalcı mitolojinin bir parçası olarak yorumlamıştır (1991, s. 115). Böylece Barthes, dilsel göstergelerin ötesine geçerek, her türlü kültürel ürünün bir gösterge olarak okunabileceğini savunmuştur.

Barthes'ın göstergebilimsel siyaset eleştirisinin temelinde, gösterge sistemlerinin gerçekliği doğallaştırma işlevi yatmaktadır. Barthes'a göre, burjuva ideolojisi mit aracılığıyla tarihsel, toplumsal ve politik olarak inşa edilmiş anlamları, değişmez ve evrensel olarak sunmaktadır (1991, ss. 82-83). Bu, siyasal söylemin en güçlü stratejilerinden biridir. Dolayısıyla siyasal söylem, göstergeler aracılığıyla toplumsal düzenin tesadüfi veya tarihsel kökenleri görünmez kılmaktadır. Nitekim Barthes'ın göstergebilimi yalnızca teknik bir analiz yöntemi değil, aynı zamanda ideolojik çözümleme aracıdır. Gramsci'ye göre egemen sınıf, iktidarını yalnızca zora dayalı araçlarla değil, rıza üretimiyle sürdürür, Barthes ise bu rızanın göstergeler aracılığıyla nasıl üretildiğini analiz etmektedir.

Roland Barthes, fotoğrafı göstergebilimsel açıdan incelediğinde, fotoğrafın hem "denotatif" hem de "konotatif" anlam katmanlarına sahip olduğunu belirtmektedir. Denotatif anlam, fotoğrafın doğrudan gösterdiği gerçekliği ifade ederken, konotatif anlam ise fotoğrafın izleyicide yarattığı kültürel, duygusal ve sembolik çağrışımlardır (Barthes, 1977, s. 19). Barthes'e göre, modern toplumlarda göstergeler aracılığıyla ideoloji, doğal ve kaçınılmazmış gibi sunulmaktadır. Barthes, *Camera Lucida* çalışmasında fotoğrafın siyasallaştırılabilir bir gösterge olarak nasıl işlediğini tartışmakta, bir fotoğraf sözde tarafsız gerçeklik sunarken aslında belirli bir siyasi bağlamı ve ideolojik düzenlemeyi taşıdığının altını çizmektedir. Nitekim Barthes'a göre fotoğraftaki her bir kare, belirli bir pozisyonun düzenlemesiyle sunulmaktadır (1981, s. 57). Günümüzde modern seçim kampanyalarında lider imgesi, sloganlar, renkler, mekân kullanımı ve beden dili, yalnızca iletişim stratejileri değil, aynı zamanda Barthes'ın ifadesiyle birer mit üretim aygıtıdır (1991, ss. 91-93). Dolayısıyla Barthes'ın çalışmaları, göstergelerin ve anlamın toplumsal bağlamlarda yeniden üretildiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Örneğin, Barack Obama'nın 2008 başkanlık kampanyası, Barthes'ın kavramsallaştırdığı biçimiyle güçlü bir siyasal mit inşasına örnektir. Obama'nın kampanya logosu yükselen bir güneş, ufuk çizgisi ve Amerikan bayrağını andıran kırmızı beyaz çizgiler ile ABD'nin yeniden doğuşunu simgeleyen bir göstergeye dönüştürülmüştür. Aynı şekilde Obama'nın konuşmalarındaki umut ve değişim gibi anahtar kelimeler (Jamieson, 2009, s. 7), Barthes'ın ikincil anlamlandırma kavramıyla eşleşmekte, bu kelimeler sadece sözlük anlamlarıyla değil tarihsel olarak kodlanmış kolektif bir arzu ve ulusal kimlik çağrışımı taşımaktadır. Bu bakımdan Barthes'ın göstergebilim yaklaşımı, seçim afişlerinden televizyon spotlarına, sosyal medya paylaşımlarından miting sahnelerine kadar geniş bir yelpazeyi ideolojik çözümlemenin konusu haline getirmektedir. Dolayısıyla görsel kültürün etkisi siyasal iletişimi-

min de ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir.

Görsel kültürün giderek ön plana çıktığı günümüzde fotoğraf hem bilgi iletimi hem de estetik üretim açısından önemli bir iletişim aracıdır. Ancak bir fotoğraf sadece gerçekliğin temsili değil, aynı zamanda bir anlam üretim sistemidir. Tıpkı metinler gibi fotoğraf da modern iletişim araçları arasında hem estetik hem de anlamsal katmanlar taşıyan bir göstergedir. Görsel bir dil olarak fotoğraf hem anlam üretmekte hem de kültürel kodları taşımaktadır. Bu yönüyle göstergebilim, fotoğrafı yalnızca teknik bir ürün değil, aynı zamanda kültürel bir söylem olarak incelemektedir. Fotoğrafın göstergebilimsel analizi, aynı zamanda ideolojik okuma yapmayı, fotoğrafı yalnızca bir görüntü değil, aynı zamanda çok katmanlı bir söylem olarak ele almaktadır. Fotoğraflar, estetik olduğu kadar ideolojik, bireysel olduğu kadar toplumsaldır. Bu yönüyle fotoğrafın analizi, yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda kültürel ve politik bağlamları da içermektedir. Nitekim fotoğraf, yalnızca gerçekliğin temsili değil, aynı zamanda anlam yüklü bir göstergesidir.

Demokrasi ve Basın Özgürlüğü

Demokrasi kelimesi, eski Yunanca *demos* (halk) ve *kratos* (iktidar) sözcüklerinden türemiştir ve halkın egemenliği anlamına gelmektedir (Held, 2006, s. 13). Demokrasi fikri, ilk kez Antik Yunan'da ortaya çıkmış olsa da modern anlamda demokratik sistemler 18. yüzyılda ilk anayasa olan ABD anayasasıyla ve Fransız Devrimi ile şekillenmiştir. Siyasal katılımın halkın iradesine dayandığı bir yönetim biçimi olarak tanımlanan demokrasi kavramı zamanla sadece bir seçim yöntemi olmaktan çıkarak bireysel özgürlüklerin ve hukukun üstünlüğünün güvence altına alındığı yönetim sistemine dönüşmüştür. Demokratik bir rejimin varlığından söz edilebilmesi için hukukun üstünlüğü, özgür ve adil seçimler, çoğulculuk, ifade ve basın özgürlüğü gibi unsurların bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla demokratik değerlerin korunması ve geliştirilmesi, sadece siyasi değil aynı zamanda kültürel ve sosyal bir sorumluluktur.

İfade özgürlüğü, bireylerin düşüncelerini serbestçe dile getirebilmesini ve bu düşünceler doğrultusunda bilgiye erişimini kapsamaktadır. Jürgen Habermas'a göre ifade özgürlüğü, bireylerin ortak meseleleri tartıştığı, eleştirel aklın işlediği ve demokratik meşruiyetin olduğu sosyal bir kamusal mekandır. Bu alanın işlemesi, ancak sansürsüz bir iletişim ortamıyla mümkündür (Habermas, 1991, s. 29). Modern demokratik rejimlerde ifade özgürlüğü, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda medyanın, sivil toplum örgütlerinin ve muhalif grupların da özgürce faaliyet gösterebilmesi açısından kritik bir zemindir. Günümüzde ise ifade ve basın özgürlüğü birçok coğrafyada baskı altındadır (Freedom House, 2024, s. 9). Basın özgürlüğü, özellikle modern anlamda 18. yüzyıl Aydınlanma düşüncesiyle birlikte gündeme gelmiş ve Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi (1776) ile Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi (1789) gibi belgelerde temel bir hak olarak tanınmıştır. Ancak medya üzerinde kurulan siyasi

ve ekonomik denetim mekanizmaları, dijital sansür ve dezenformasyon kampanyaları demokratik rejimlerin kırılganlığını artırmaktadır. Bu bağlamda basın özgürlüğü, ifade özgürlüğünün hem taşıyıcısı hem de çoğulcu demokrasilerin sürdürülebilirliğinin temel bir unsuru olarak var olmaktadır. Öyle ki basın, yalnızca haber ileten bir araç değil, aynı zamanda kamusal denetimin, hesap verebilirliğin ve çoğulculuğun taşıyıcısıdır. Demokratik toplumların gelişmesi ve devamlılığı açısından ifade ve basın özgürlükleri, kamusal denetimin sağlanmasında kritik bir rol üstlenmektedir. John Stuart Mill'e göre ifade özgürlüğü, doğruya ulaşmak için fikirlerin serbestçe çatışmasına olanak tanımakta ve bu çatışma demokratik tartışma kültürünün temelini oluşturmaktadır (2003, ss. 30-35). Dolayısıyla ifade özgürlüğünün bulunmadığı bir ortamda demokrasinin sağlıklı işlemesi de mümkün olmamaktadır. Öyle ki ifade özgürlüğünü yansıtan en önemli araçlardan olan medyanın üzerine kurulacak baskı, demokratik işleyişi olumsuz anlamda etkileyecektir. Basın, siyasal iktidarın denetlenmesini, toplumsal sorunların görünür kılınmasını ve kamusal tartışmanın gelişmesini mümkün kılmakta (McQuail, 2010, s. 143), basının bu işlevleri yerine getirebilmesi ise bağımsızlık ve çoğulculuk ilkelerine bağlı olmaktadır.

Bu bağlamda basının mülkiyet yapısının büyük sermaye gruplarının elinde toplanması, haber çeşitliliğini azaltmakta ve kamuoyunun alternatif görüşlerle buluşmasını engellemektedir. Bu durum, özellikle otoriter rejimlerde siyasal iktidarın medya üzerindeki etkisini artırmaktadır (RSF, 2023). Dolayısıyla demokrasinin sağlıklı işlemesi için sadece basının değil, yurttaşların da medya içeriklerini eleştirel biçimde değerlendirme becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Diğer taraftan basın, demokrasi teorilerinde genellikle halkın bilgi edinme hakkını ve kamuoyunun oluşumunu sağlayan temel araçlardan biri olarak görülmekteyken, eleştirel perspektifinden bakıldığında basının demokratik işlevi sorgulanmaya açık bir alandır. Bu bağlamda, basın özgürlüğü ve demokratik katılım arasındaki ilişki, mülkiyet yapıları ve ekonomik çıkarların etkisi altında şekillenmektedir. Medyanın mülkiyet yapısı, içerik üretiminde ve yayın politikalarında belirleyici rol oynamaktadır. Mülkiyetin yoğunlaşması, medyanın çoğunlukla ekonomik ve siyasal elitlerin kontrolünde olmasına yol açmakta, bu durum basının tarafsız bilgi sağlayıcısı rolünü zayıflatmakta ve kamuoyunun manipüle edilmesine neden olabilmektedir. Öyle ki, basın özgürlüğü kavramı sadece teknik bir yayın özgürlüğü değil, aynı zamanda ekonomik ve politik güçlerin sınırlandırılması anlamına da gelmektedir.

Medya mülkiyetinin kapitalist sistem içerisinde yoğunlaşması, kamusal alanın ticarileşmesine ve medya içeriğinin piyasaya uygun olarak şekillenmesine neden olmaktadır. Böylece medya, bir kamu hizmeti olmaktan çıkarak tüketim kültürünü ve hegemonik ideolojileri yeniden üreten bir araç haline gelmektedir (McChesney, 2004, ss. 7-25). Ayrıca, basının demokratik işlevini yerine getirebilmesi için mülkiyet yapılarının demokratik kontrolü de gerekmektedir. Sivil toplum ile medya çeşitliliğinin ve bağımsızlığının sağlanması, sadece çok seslilik açısından değil, aynı zamanda demokratik katılımın derinleşmesi açı-

sından da önem taşımaktadır (Held, 2006, s. 292). Bu koşullar altında medya okuryazarlığı, yurttaşların propaganda, dezenformasyon ve manipülasyonu ayırt edebilmelerini sağlamakta (Kellner & Share, 2007, ss. 4-6) medya mülkiyetini sorgulamaktadır. Bu yeti, özellikle kriz anlarında toplumun doğru bilgiyi seçebilmesi adına önem arz etmektedir. Medyanın sermaye ile ilişkisine rağmen ifade ve basın özgürlüğünün ortadan kalktığı durumlarda veya tek bir elde toplanması durumunda ise halkın bilgiye erişimi engellenmekte, kamu denetimi ortadan kalkmakta ve yöneticilerin hesap vermez hale geldiği bir sistem ortaya çıkmaktadır. Otoriterleşmenin önlenmesi, hukuk normlarının uygulanması ve toplumsal katılımın artması açısından ifade ve basın özgürlüğünün korunması ve basının da şeffaf denetimden geçmesi elzemdir. Ayrıca hukuki düzenlemelere ek olarak sivil toplumun güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Sonuç olarak basın, demokrasi ve mülkiyet ilişkisi sadece salt özgürlük ve haklar üzerinden değil, aynı zamanda güç ilişkileri ve ekonomik çıkarlar ekseninde de değerlendirilmelidir. Eleştirel medya kuramı, bu üç kavramın iç içe geçmiş doğasını ortaya koyarak, demokratik işleyişin sağlanması için medya mülkiyetinin demokratikleşmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Liberal düşünce ise mülkiyet haklarını temel haklardan biri olarak görmekte ve medya kuruluşlarının özel mülkiyette olmasının çoğunlukla rekabet ve çeşitlilik yoluyla kamu yararını desteklediğini vurgulamaktadır. Liberal düşüncede piyasa mekanizmaları ve serbest rekabet, basının çoğulcu yapısını besler ve demokratik katılımı teşvik etmektedir (Held, 2006, s. 14). Buna karşın, eleştirel kuram, medyanın büyük ekonomik gruplar ve siyasi elitler tarafından kontrol edilmesini tarafsızlık iddiasını gölgeleyerek kamuoyunun manipülasyonuna yol açabileceğini vurgulamaktadır. Eleştirel perspektif, medyanın sadece serbest piyasa dinamikleriyle değil, aynı zamanda güç ilişkileri ve ideolojik çıkarlarla şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, basının sadece bir haber kaynağı değil, aynı zamanda demokratik bir kültürün üreticisi ve taşıyıcısı olma savını sağlayabilmek için medya mülkiyet ilişkilerinin demokratik denetim altında olması ve kamu yararını gözetten bir yapıya dönüştürülmesi savunulmaktadır.

Her iki yaklaşım da basının önemini kabul etmekle birlikte, mülkiyetin rolü konusunda farklı duruşlar sergilemektedir. Günümüzde medya sektöründeki yoğunlaşma ve dijital platformların yükselişi bu tartışmaları daha da güncel hale getirmektedir. Demokratik toplumların sağlıklı işleyişi için bu iki bakış açısı arasında bir denge kurulması önem taşımaktadır. Ancak günümüz kapitalist sistemde mülkiyetin yasaklanması engellenemeyeceği, güç ve sermaye ile ilişkilerin şeffaf bir şekilde ortaya koyulamayacağı göz önünde bulundurulduğunda medya okuryazarlığının geliştirilmesi bu tartışmalara üçüncü bir kapı aralayacaktır. Nitekim medya okuryazarlığı toplumun rızaya karşı direncini geliştirerek alt metinleri analiz edebilme yeteneğini artıracaktır.

Abu Ghraib Hapishanesi

1991 yılında Soğuk Savaş bitmesiyle beraber savaşın galibi olan ABD’de özel-

likle Ronald Reagan ve G. W. Bush döneminde oldukça etkin olan Yeni Muhafazakârlar (*Neo- Conservatives*), ABD'nin sert güce dayalı güvenlik politikalarının devam ettirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Francis Fukuyama'nın liberal demokrasinin tarihin sonu olduğunu (1992, s. 3) ifade etmesinin ardından birçok Yeni Muhafazakâr, liberal demokrasiyi stratejik açıdan öneme sahip bölgelere taşıyabilmek için ABD'nin askeri üstünlüğünü kullanması gerektiğini savunmuştur (2006, s. 103). Bu görüş, ABD'nin ulusal çıkarlarına tehdit ve tehlike oluşturan devletlerin demokratik rejimlere dönüştürülmesi düşüncesinin temelini oluşturarak hem Irak savaşı öncesinde hem de Irak savaşı sırasında sıklıkla ifade edilmiştir. Fakat Irak'ta demokratik bir rejim getirmek isteyen dönemin ABD hükümeti Irak Savaşını gerçekleştirirken İngiltere Parlamentosu tarafından hazırlanan "Chilcot" raporlarında da altının çizildiği üzere hukuksuz bir şekilde gerçek olmayan delillere dayanarak Irak'ı işgal etmiş (2016), yüzbinlerce insanın ölmesine ve yaralanmasına neden olmuş ve demografik yapıyı değiştirerek insanların mülteci olarak farklı coğrafyalara göç etmek zorunda kalmasına sebebiyet vermiştir.

ABD, Afganistan ve Irak'ta yakaladığı kişileri Abu Ghraib ve Guantanamo hapisanelerinde tutmuş, Abu Ghraib hapishanesinde işkenceye maruz kalan mahkûmların fotoğrafları medya tarafından yayımlandığında kamuoyunda büyük bir etki yaratmıştır. Çünkü işkenceler, kötü hapishane koşulları ve mahkûmların zorla çıplak poz verdirmeleri hem Cenevre Sözleşmesi'nin III. Maddesindeki mahkûmların tutukluluk hallerine göre (Yamaner ve diğerleri, 2009, s. 55) hem de İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine göre hukuka aykırı unsurlar içermektedir. Bu eylemi demokrasiyi Irak'a getireceğini vurgulayan ABD'nin yapmış olması ise ABD'nin sorgulanmasına neden olmuştur. Guantanamo'da kurulan ABD askeri tutukevinde yüzlerce insan El Kaide ya da Taliban ile bağlantılı olduğu iddia edilerek, kesinleşmemiş suçlar ve kanıtlar olmaksızın hapishanelerde aylarca hatta yıllarca tutulmuş, işkencelere maruz bırakılmıştır. Üstelik burada tutuklu bulunan mahkûmlar ne ABD yasalarına göre yargılanmış ne de uluslararası hukuk kurallarına göre gözaltına alınmıştır. Tutuklular kendilerini adaletin karşısında ifade edemezken içlerinden bazıları sadece şüpheli oldukları için alıkonulmuşlardır. Bush yönetimi, tutukluların terörist faaliyetlerinden veya herhangi bir devlete mensup askerler olmadıklarından dolayı Cenevre Sözleşmesi'ndeki (III. Madde) koruyucu hükümlerden faydalanamayacağını ifade etmiş olsa da 2006 yılında ABD Yüksek Mahkemesi, bu durumu ABD Hukukuna ve Uluslararası Hukuka aykırı bularak tutukluların Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen hakların tanınmasını kararlaştırmıştır. Saddam Hüseyin'in demokrasiye, hukuka ve uluslararası normlara uymadığı gerekçesiyle devrilmesi gerektiğini savunan dönemin ABD yönetimi, uluslararası hukuk kurallarına ve ABD Anayasasına aykırı hareket etmiştir.

George W. Bush ve dönemin Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in iddialarının aksine Cenevre Konvansiyonundaki III No'lu Sözleşmenin 5'inci maddesine göre, "Şayet bir muhariplik fiili işleyip, düşman hükmüne düşen şahısların 4'üncü maddede sayılan zümrelerden birine mensubiyetleri hakkında şüphe

olursa, bu şahıslar, vaziyetleri selâhiyetli bir mahkemece tayin olununcaya kadar bu Sözleşme'nin himayesine mazhar olurlar" ifadesi yer almaktadır (Yamaner ve diğerleri, 2009, s. 52). Bu maddeden anlaşılacağı üzere tutuklu bulunan kişilerin birçoğu Taliban'a mensup olarak adlandırılarak Afganistan devleti adına savaşmadıkları iddia edilse dahi sözleşmeye tabidirler. Bu maddeye ek olarak IV No'lu Sözleşme'nin 4'üncü Maddesine göre ihtilafa dahil bir tarafın, işgal devletinin, her ne zaman ve her ne tarzda olursa olsun, eline düşen ve onların tabiiyetinde olmayan şahıslar IV No'lu sözleşmenin koruması altındadır.

Öte yandan ABD hükümeti her ne kadar tutukluların Cenevre Konvansiyonunun III No'lu sözleşmesinin 5'inci maddesine göre işgal devletine karşı çeşitli saldırı, sabotaj, casusluk veya işgal devletinin emniyetine karşı zarar getirecek faaliyetlerde bulunmalarını kanıt sunarak bu kişilerin ilgili maddeye göre Cenevre Sözleşmesinden muaf tutulabileceklerini savunsalar da, bu kişilerin tutukluluk hallerindeki ağır koşulların, işkencelerin ve adilane bir muhakemeye olan haklarından mahrum bırakılmalarından dolayı ilgili sözleşmenin 5'inci maddesinin devamında açıkça ifade edilen

Mamafih, bu hallerin her birinde, yukarıdaki bentlerde zikredilen şahıslara insani muamele yapılacak ve bunlar, adli takibat takdirinde, işbu Sözleşmede derpiş edildiği üzere, nizami ve adilane bir muhakemeye olan haklarından mahrum bırakılmayacaklardır. Keza bunlar, sırasına göre, devletin veya işgal devletinin emniyetleri bakımından kabil olduğu kadar kısa bir zamanda, işbu sözleşme medlulünce himaye görececek şahısların hak ve imtiyazlarından faydalanacaklardır (Yamaner ve diğerleri, 2009, s.125)

maddesinde vurgulandığı gibi tutuklulara karşı yapılan eylemlerle Cenevre Sözleşmesinin 5'inci maddesinin göz ardı edildiği görülmektedir.

Bugünkü İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine büyük katkılar yapan *Petition of Rights* (1627), *Habeas Corpus Act* (1679) ve *Bill of Rights* (1688) evrensel hakların öncü metinleri olmuştur. 1679'da İngiltere'de yazılan *Habeas Corpus Act* hem ABD Anayasasını hem de Fransa İnsan Hakları Bildirgesini etkilemiştir. 1679 tarihli metinde sanığın tutukluluk halinin geçerli olabilmesi için sanığın hâkim ve yargı önüne çıkarılması ile ilgili hükümleri getirmiştir. Bütün bu gelişmeler ışığında günümüz İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde kişinin kanun önünde eşitliği ilkesi ve jüri önünde yargılanma hakkı 21. yüzyılda da dönemin ABD hükümeti tarafından hukuksuz bir şekilde yok sayılmıştır. Uluslararası Af Örgütü gibi kurumlar, bu tür uygulamaların sistematik olduğunu ve ABD'nin işkenceyi fiilen onayladığını belirtmiştir (Amnesty International, 2004, s. 3). Michel Foucault'nun iktidar ve gözetim kavramları açısından incelendiğinde, Abu Ghraib yalnızca bir hapisane değil, modern iktidarın görünürlük aracıdır. Fotoğraflar, Foucault'nun tarif ettiği şekilde hem gözetim hem de cezalandırma işlevini bir arada taşıyan görsel rejimlere işaret etmektedir (1978, s. 154). Foucault'ya göre modern toplumlarda beden, disiplinin doğrudan nesnesidir. Bedenler dizilir, sıraya sokulur, kategorize edilir, cezalandırılır ve biçimlendirilir. Abu Ghraib fotoğrafları da bedenin nasıl bir anlam taşıyıcısı hâline getirildiğini göstermektedir. Tutukluların çıplak bırakılması, zincirlenmesi, üst üste

yığılması veya hayvan gibi tasmalı gösterilmesi, yalnızca fiziksel bir işkence değil, aynı zamanda beden üzerinden kimliğin silinmesi ve aşağılanması anlamına gelmektedir. Abu Ghraib, Foucault'nun kavramsallaştırdığı anlamda sadece bir hapisane değil, modern iktidarın, görselliğin ve cezalandırmanın performansla iç içe geçtiği bir laboratuvardır. Gözetim burada hem teknik hem de sembolik düzeyde işlemektedir. Abu Ghraib Hapishanesi'nde çekilen işkence fotoğrafları, yalnızca bir savaş suçunun belgesi değil, aynı zamanda modern iktidar biçimlerinin nasıl görselleştiğini, bedenleştirildiğini ve meşrulaştırıldığını ortaya koyan nadir örneklerdendir.

Demokrasinin temelini oluşturan hukuk, birçok ülkede kişilere anayasal hak olarak ifade özgürlüğünü getirmiştir. Walter Lippmann, insanların bilgiye erişiminin önündeki en önemli engellerden birini sansür olarak vurgulamış, propagandayı belirli bir olaya bağımsız erişimimizin engellenmesi ve iktidar/gücün haberleri kendi amaçlarına göre eğip bükmesi olarak tanımlamıştır (1922, s. 76). Abu Ghraib hapishanesinde meydana gelen eylemler medyanın sansürü aşmasıyla küresel çaptaki etkiyi meydana getirmiş, kamuoyunu aydınlatarak kamusal alanın inşa sürecine katkı sağlamıştır. Bu noktada medyanın denetleyici mekanizması etkili olarak hukuksuz atılan adımları topluma duyurmuş ve ABD Abu Ghraib hapishanesinde düzenlemeler yapmak durumunda kalmıştır. Abu Ghraib'de ortaya çıkan işkence görsellerinden sonra dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell kamuoyundan özür dilemiştir. ABD ordusunun kendi iç soruşturmasına göre, 2003 Ekim-Aralık ayları arasında en az 20 tutuklu fotoğraflarla belgelenmiş ağır işkencelere maruz kalmıştır (Taguba Raporu, 2004, s. 16). Dolayısıyla, medyanın siyasi aktörlerin hukuksuz adımları üzerine baskı uygulayarak hapishanede gerçekleşen eylemlerin sansürden arındırılmasını sağlamış ve medyanın siyasi otoritelere etki gücüne somut bir örnek teşkil ederek literatürde yer almıştır. Bu bağlamda medya, yalnızca bilgi aktarımının bir aracı değil, aynı zamanda kamuoyu oluşturma ve krizleri yönlendirme kapasitesine sahip bir araç olarak eylemde bulunarak Abu Ghraib Hapishanesinde meydana gelen işkence olaylarının demokratik çözüme ulaşmasında aracı olmuştur.

Bulguların Yorumlanması

Görsel 1. Abu Ghraib hapishane fotoğrafı (Voice of America, 2013)

- Gösteren: Mahkumlara doğru yumruğunu kaldıran ABD'li bir asker, elleri arkadan bağlı, kafalarında torba olan ve bazıları soyulmuş tutuklular.
- Gösterilen: Elleri arkadan bağlanan zararsız durumdaki mahkumların ABD'li bir asker tarafından şiddete uğraması, hukuka aykırı eylemde bulunulması ve zorla poz verdirilmesi, mahkumlardan birinin iç çamaşırının ve ayakkabılarının çıkarılması, kişinin hürriyet haklarına olan ihlal, yasal mevzuata aykırı bağlanış şekillerini ortaya koymaktadır.
- Anlamlandırma: Görseldeki mekânsal düzen, ellerin bağlanması ve yerdeki çıplak ayaklar askeri ve hiyerarşik şiddetin düzenini betimleyen genel anlam (*studium*) öğeleridir. Fotoğrafta gösteren, yerde yatan bağlanmış bedenler, gösterilen ise fiziksel işkencedir. Ancak ikinci düzey mit anlamlandırmasında bu imgeler Amerikan savaş makinesinin üstünlüğü, düşmanın insanlıktan çıkarılması ve Batılı tahakkümün meşrulaştırılması gibi ideolojik anlatılarla birleşmektedir.

Barthes'ın *Camera Lucida*'daki duygusal etki (*punctum*) kavramıyla ilişkili olarak görüntünün en rahatsız edici unsuru, işkencenin çıplak bedende yoğunlaşması ve asker figürünün rahat tavrıdır. Bu detay, fotoğrafın belgesel değerinin yanı sıra izleyicide beklenmedik bir şekilde duygusal bir etki yaratmaktadır. Fotoğrafta, Cenevre Sözleşmesindeki tutukluluk hallerinin ihlal edildiği, mahkumların şiddete maruz kaldığı, cinsiyetçi bir saldırı yapıldığı, kişi hak ve hürriyetlerine müdahale edildiği, tutukluların darp edildiği, ayakkabılarının çıkarıldığı ve işkenceye maruz kaldıkları, istemleri dışında fotoğraflandıkları

açıkça görülmektedir. Michel Foucault bağlamında fotoğraf, bir panoptikon düzeneğinin işareti olarak da okunabilmektedir.

Panoptik düzen, bireyleri sürekli görünür kılmakta, kişiler her an gözetlebileceğini bildiği için davranışlarını buna göre düzenlemektedirler. Böylece dışsal bir zorlama olmaksızın birey kendi üzerinde bir oto-disiplin uygulamaktadır (Foucault, 1978, s. 206). Abu Ghraib Hapishanesi'nde bu panoptik mantık hem fiziksel gözetim hem de mahkûmların bedenlerinin denetimiyle somutlaşmaktadır. Üstelik bu yapı medya aracılığıyla küresel bir panoptikona dönüşmektedir. Dolayısıyla, fotoğrafta işkenceye maruz kalan mahkûmların yalnızca kendileri değil, aynı zamanda ABD'nin işgal ettiği coğrafyadaki muhalifler de işkence nedeniyle suskunluk sarmalına maruz kalabilirler. Nitekim Abu Ghraib'de şiddet, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda temsil aracılığıyla tüm dünyaya teşhir edilen bir iktidar göstergisidir.

Barthes'ın *Mythologies* çalışması bağlamında bu fotoğraf, yalnızca savaş suçlarını belgeleyen kanıt değil, aynı zamanda Batı'nın "medenileştirici savaş" anlatısının nasıl çözüldüğünü de göstermektedir. Mahkûmun ellerinin bağlı olması, bedensel hareket özgürlüğünün kısıtlanması, modern iktidarın bedeni kontrol altına alma biçimlerinin simgesidir. Diğer taraftan ABD askeri söylemlerindeki "özgürleştirme" miti, bu görüntülerde tersine dönerek şiddet ve aşağılamaya evrilmektedir. Mahkûmların kıyafetlerinin kısmen çıkarılmış ya da parçalanmış olması, fiziksel çıplaklığın ötesinde sembolik bir çıplaklığa işaret etmektedir. Michel Foucault'nun disiplin toplumu analizinde olduğu gibi, burada da bedenler hem fiziksel olarak bastırılmakta hem de görsel bir şiddetle kamusal hafızaya kazınmaktadır. Fotoğraf, iktidarın bedeni nasıl araçsallaştırdığını, bireyi nasıl nesneye dönüştürdüğünü ve şiddetin görsel temsilleri üzerinden nasıl ideolojik olarak meşrulaştırıldığını gösteren çarpıcı bir belgedir. Göstergebilimsel çözümlemede fotoğraf yalnızca olanı değil, aynı zamanda söylemi de ortaya koymaktadır. Bu söylem, savaş durumundaki iktidarın hem fiziksel hem de simgesel düzeyde nasıl işlediğini gözler önüne sermektedir. İşkence hem denotasyon (gösterilenin doğrudan gerçekliği) düzeyinde bir suçtur hem de konotasyon (kültürel ve ideolojik anlamlar) düzeyinde egemenliğin görsel kanıtıdır. Günümüz insancıl hukukunda savaş esirleri de dahil olmak üzere tüm tutuklular temel insan hak ve özgürlüklerine sahiptirler. Bu bağlamda fotoğraf, yalnızca şiddeti belgeleyen bir görsel değil, aynı zamanda modern savaşın ideolojik, kültürel ve politik katmanlarını ifşa eden bir göstergedir.

Görsel 2. Abu Ghraib hapishane fotoğrafı (NBC News, 2004)

- Gösteren: ABD'li asker, havlayan bir köpek, kapalı bir alan ve elleri bağlı bir mahkûm.
- Gösterilen: Kapalı alanda elleri bağlı olan bir tutukluya köpeklerle taciz edilmesi ve bu durum karşısında mahkûmun yüzündeki korku açıkça görülmektedir. ABD'li asker köpeği hem tutukluyu tehdit edecek sınırdaki tutarken hem de onun korkmasını sağlayacak şekilde davranış göstermektedir.
- Anlamlandırma: Fotoğrafın merkezinde turuncu tulum giymiş ve elleri arkadan bağlı bir mahkûm diz çökerek yere oturmuş durumda görünmektedir. Mahkûm, zararsız bir durumda olmasına rağmen ABD'li asker tarafından taciz edildiği, mahkûma baskı uygulandığı ve işkence edildiği açıkça görülmektedir. Fotoğrafın sol tarafında ise askeri üniforma giymiş bir asker, elinde tuttuğu tasma ile kontrol ettiği siyah bir eğitimli köpek ile mahkûma psikolojik şiddet uygulamaktadır.

Köpek, tehditkâr bir pozisyonda, ağız hafifçe açık ve havlamaya ya da saldırıya hazır görünmektedir. Mahkûmun yüzünde kendisine yakın tutulan köpek nedeniyle korku ve teslimiyet izlenimi yaratan bir ifade bulunmaktadır. Fotoğraf, arka plandaki ahşap panellerle çevrili küçük, sıkışık bir odada çekilmiştir. Mekânın soğukluğu, izolasyon ve kısıtlanmışlık duygusunu artırmaktadır. Fotoğraf Michel Foucault'nun iktidar ve disiplin kavramları bağlamında değerlendirildiğinde, mahkûma uygulanan şiddet bedensel denetim ve gözetim süreçlerinin somut bir tezahürüdür. İktidarın bireyi sadece cezalandırmakla

kalmayıp, beden üzerindeki mikro ve makro düzeyde bir denetim ve disiplin mekanizması kurmasının somut bir örneği olan bu fotoğraf, panoptik gözetim anlayışının devingen hali olarak okunmaktadır.

Fotoğrafın denotatif düzeyi, somut olarak yaşanan anı, mahkûmun bağlı olmasını, olayın görsel gerçekliğini sunarken, konotatif düzeyde bu görüntü, devletin otoritesini, baskı mekanizmalarını ve bireyin bedensel ve psikolojik olarak kontrol altına alınmasını temsil etmektedir. Turuncu tulum ve asker üniforma, suçlu ve yetkili kimliklerini güçlendirirken, köpek iktidarının beden üzerindeki uyguladığı disiplini simgelemektedir. Bu bağlamda fotoğraf, sadece bir olay değil, aynı zamanda modern devletin insan üzerindeki iktidar biçimlerinin bir miti olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda, imge hem izleyicide tepki yaratmakta hem de devlet şiddetinin sistematik doğasını görünür kılmaktadır.

Foucault'nun biyopolitika kavramı bağlamında, devletin bireyin yaşamını düzenleme ve yönetme pratikleri bu fotoğrafta bedensel kontrol ve psikolojik şiddet biçimleriyle somutlaşmaktadır. Mahkûmun insanlık dışı koşullarda tutulması, devletin yaşam üzerindeki mutlak denetimini simgelemekte ve iktidarın yalnızca üretken değil, aynı zamanda yıkıcı doğasını da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, ABD'li asker tarafından köpeklerle baskı uygulanması Abu Ghraib hapishanesindeki işkence fotoğraflarının ne derecede demokratik hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğini kamuoyuna yansıtmıştır. Bu bağlamda fotoğraf, güç ve direnç arasındaki gerilimi görünür kılmaktadır. Fotoğrafın arkasında yatan mit, savaşın ve işgalin bir tür "medenileştirme görevi" olduğu yönündeki Batılı söylemdir. Ancak bu görüntü, bu mitin altını oymakta ve medeniyet adı altında yürütülen bir savaşın, nasıl barbarlığa dönüştüğünü görsel olarak sergilemektedir. Mahkûmun bedeni üzerinde uygulanan baskı, aynı zamanda insanın temel haklarının gasp edilmesidir. Uluslararası insan hakları normları açısından bu tür uygulamalar, evrensel ahlak ve hukuk ilkelerine aykırıdır. Bu nedenle fotoğraf, modern iktidarların meşruiyetine yönelik bir eleştiri işlevi görürken, etik sorumluluğu da gündeme taşımaktadır. Bu da medyaya demokrasinin korunması ve sürdürülebilmesi adına sorumluluk getirmektedir.

Abu Ghraib Hapishane fotoğrafı, medya çalışmaları perspektifinden bakıldığında, sadece devlet iktidarının şiddetini belgelemekle kalmamakta, aynı zamanda medya aracılığıyla güç ilişkilerinin yeniden üretimi veya sorgulanması sürecini de temsil etmektedir. Dolayısıyla, medyanın bu tür görselleri nasıl çerçevelendirdiği ve nasıl bir kamusal alanı oluşturduğu soruları, demokratik işleyişi açısından hayati öneme sahiptir. Fotoğrafların yayımlanmasının ardından hapishane koşullarına getirilen iyileştirmeler bu olayda medyanın siyasal iktidar üzerine etki etmede başarılı olduğunu göstermektedir.

Görsel 3. Abu Ghraib hapishane fotoğrafı (Hersh, S.M., The New Yorker, 2004)

- Gösteren: Hapishane içerisindeki iki ABD askeri, üstleri soyulmuş tutukluların üst üste dizilmesi ve arkada duran mahkumların kıyafetleri.
- Gösterilen: Fotoğrafta mahkumların kıyafetlerinin bir yerde toplandığı, mahkumların bir araya toplanarak soyulmalarının istendiği, kıyafetlerinin köşeye kaldırıldığı, soyulan mahkumların insan hak ve özgürlüklerinden tamamen uzak bir şekilde üst üste dizilerek iki ABD'li askerin gülerken poz verdikleri görülmektedir.
- Anlamlandırma: Fotoğrafın merkezini oluşturan üst üste yığılmış insanlar, ilk bakışta birey olmaktan çıkarılmış, kimliksizleştirilmiş, savunmasız hale getirilmiş mahkumların bedenlerini göstermektedir.

Bedenler çıplak ve birbirlerinin üzerine yığılmış olmaları, yalnızca fiziksel bir savunmasızlık değil, aynı zamanda öznellik kaybının da göstergesi olarak insanlık onurunu yok eden bir düzenleme biçimidir. Fotoğrafta mahkumlar bir "yığın" haline getirilmiştir. Mahkumların kafalarına geçirilen torbalar ve çırılçıplak soyulmaları nedeniyle Cenevre Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne aykırı şekilde muamele gördükleri açıkça görülmektedir. Arka planda yer alan iki Amerikan askerinden biri kollarını bağlamış şekilde ayakta durmakta, diğeri mahkûm yığınının arkasında çömelmiş biçimde ve yüzünde

gülümseme bulunan bir ifadeyle yer almaktadır. Askerlerin insan yığını başındaki gülümsemeleri, izleyiciyle doğrudan bir temas kurmakta, bu da Barthes'ın kameraya bakan özne analizinde olduğu gibi, sahnenin farkında olan, onu yöneten ve onunla eğlenen bir özne konumunu işaret etmektedir. Şiddet uygulayan figürün eldiven giymesi, bu eylemin kişisel bir patlama değil, prosedürel bir uygulama olduğunu imlemektedir. Kadraj, sahneyi önden ve merkezi bir açıyla sunarken, askerlerin kameraya doğrudan bakması, izleyiciye “biz yaptık ve bundan utanmıyoruz” mesajını vermektedir. Askerlerin bu tavrı, Barthes'ın *punctum* kavramı ile değerlendirildiğinde, izleyiciyi rahatsız eden, çarpan ve vicdanen yaralayan detayları ortaya çıkarmaktadır. Kadrajın bu şekilde düzenlenmesi, izleyiciyi sadece tanık değil, aynı zamanda fotoğrafın ahlaki çerçevesiyle yüzleşmeye zorlamaktadır.

Bu gülümseme ve poz verme, şiddetin sıradanlaştığı ve bir tür zafer ya da eğlence unsuru olarak içselleştirildiği bir ruh halini yansıtmaktadır. Askerlerin fail olarak korkmamaları şiddetin değil, onun temsilinin bir parçasıdır. Askerlerin korkusuzca cesaret ettiği işkenceye dayalı eylemleri, muhtemelen hapishane idaresinin de bu gelişmeler karşısında rahatsız olmadığı ortamı ve askerlerin yetkililerden aldığı cesareti de göstermektedir. Hall'un temsil kuramı açısından bakıldığında bu imgeler, fotoğraftaki ABD'li askerlerin kendini üstün, düzen sağlayıcı ve hâkim pozisyonunda sunuşunun bir aracıdır.

Mahkumların çıplaklıkları kısmen yeşil askeri örtülerle kapatılmıştır. Ancak bu örtüler vücutlarını gizlemekten çok, çıplaklığın altını çizen bir araç olarak işlev görmektedir. Cinsel organlar ve mahrem yerler özellikle sergilenmemiş ancak yarı örtülü halleriyle çıplaklık daha da vurgulanmıştır. Bu örtüler bir tür sembolik güç kısıntısı gibi kullanılmakta, gerçek bir korunma sağlamamakta, aksine mahkumların çaresizliğini ve askerin kontrolünü görünür kılmaktadır. Bu fotoğraf, çıplak mahkûm bedenleri üzerinden iktidarın tahakkümünü, askerlerin rahat tavırları üzerinden şiddetin sıradanlaştırılmasını, hapishane mekânı üzerinden gözetimin ve kapatmanın işleyişini, yarı örtülü bedenler üzerinden beden politikalarının işleyişini görselleştirmektedir.

Fotoğraf, sadece geçmiş bir şiddeti değil, şiddetin temsil yoluyla nasıl yeniden üretildiğini ve meşrulaştırıldığını da gözler önüne sermektedir. Bu tür görseller, yalnızca yaşanmış bir trajediyi değil, aynı zamanda bu trajedinin nasıl anlamlandırıldığını, hangi ideolojik kodlarla işlendiğini ve hangi kültürel kalıpları yeniden ürettiğini de açığa çıkarmakta, böylece her görsel unsur çok katmanlı bir söylemin taşıyıcısına dönüşmektedir. Bu anlamda bu fotoğraf, savaşın yalnızca cephede değil, bedenlerde ve zihinlerde sürdüğünün görsel kanıtıdır. Şiddet açıkça mevcuttur, dolayısıyla görüntü, disiplinler iktidarın teşhir edici bir krizini gözler önüne sermektedir.

Görsel 4. Abu Ghraib hapishane fotoğrafı (DW, 2004)

- Gösteren: Bir kutu üstünde başına siyah bir torba geçirilen, ellerine kablolar bağlanan ve battaniye gibi bir cisimle üstü örtülerek poz verdirilen bir mahkûm.
- Gösterilen: Fotoğrafın merkezinde yer alan kişi, başına geçirilmiş koni biçiminde siyah bir kapüşon, vücudunu örten panço şekli verilmiş bir örtü, iki yana açılmış kollar ve ayaklarının altında duran bir karton kutu ile sunulmuştur. Figürün her iki kolundan teller sarmakta, bedenin elektrik verileceği tehdidiyle hareketsiz kalmaya zorlandığı ima edilmektedir.
- Anlamlandırma: Fotoğrafta, başına siyah bir kapüşon geçirilmiş, vücudu örtülmüş bir adam, ayaklarının altına konmuş bir karton kutu üzerinde durmakta ve kollarını iki yana açmış hâlde gösterilmektedir. Bu duruş, Hristiyan ikonografisinde İsa'nın çarmıha gerilme anını çağrıştırmakta ancak burada kutsallık, fedakârlık ya da kurtuluşun aksine, aşağılama ve cezalandırma mesajı bulunmaktadır. Bu yönüyle, anlam doğrudan

tersine çevrilmiş, kutsal bir figürün duruşu, bu kez aşağılanan ve öteki-
leştirilen bir figürün pozuna dönüşmüştür.

Mahkûmun yüzünün görünmemesi, onu yalnızca anonim bir nesneye dönüştürmekle kalmamakta aynı zamanda izleyiciyle özdeşlik kurulmasını da engellemektedir. Şahıs artık bir birey değil, adı, kimliği, geçmişi ve hikâyesi yoktur. Bu anonimleştirme, Foucault'nun bireyin disipline edilmesi fikriyle uyumlu olarak, mahkûmun tamamen iktidar tarafından kontrol edilen bir bedene indirgenmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla, tüm bu görsel unsurlar yalnızca bireysel bir işkence pratiğini değil, aynı zamanda iktidarın işleyiş biçimini, öteki beden üzerindeki tahakkümünü ve temsiliyetin ideolojik işlevini anlamaya yönelik derin göstergeler sunmaktadır. Nitekim fotoğrafa Hall'un hegemonik okuma perspektifinden bakıldığında ötekinin cezalandırılması gerektiği, onun tehdit oluşturduğu ve bu tehdide karşı meşru bir güç kullanıldığı kurgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu da iktidarın kendisine yönelecek tehdide karşı oluşturduğu bir ceza mekanizması olarak rızayı sağlamayı amaçlamaktadır. Doğulu mahkûm, terörle, suçla, tehditle özdeşleştirilirken, Batılı güçlerin bu bedeni kontrol etmesi, disipline etmesi ve cezalandırması meşrulaştırılmaktadır. Böylece, temsil aracılığıyla kültürel tahakküm ve hegemonya yeniden üretilmektedir.

Diğer taraftan mahkûmun kollarından sarkan teller, izleyiciye onun sürekli bir elektrik şoku tehdidi altında olduğunu ima etmektedir. Bu detay, yalnızca fiziksel bir şiddet biçimini değil, aynı zamanda sürekli tetikte tutulan bir bedenin psikolojik travmasını da temsil etmektedir. Mahkûmun, kutunun üstünde hareketsiz kalmaya zorlanması, en küçük bir harekette düşmeye ve elektrik verilmesine neden olabilir. Bu, Foucault'nun panoptik denetim modeline paralel olarak gözlemleyen biri olmasa dahi mahkûmun sürekli olarak kendi bedenini denetlemek zorunda kaldığı durumu göstermektedir. Bu durum, izleyiciye doğrudan verilmemiş bir cezayı değil, tehdit olarak sürekli hazır tutulan şiddetin bir aracını göstermektedir. Bu yönüyle anlam, yalnızca işkencenin kendisinde değil, onun temsiliinde de yatmaktadır.

Mahkûmun ayaklarının altındaki kutu fiziksel anlamda geçici bir dayanak, sembolik anlamda ise istikrarsızlık ve kırılganlık metaforudur. Kutunun ne zaman çökeceği ya da mahkûmun ne zaman düşeceği belli değildir. Bu, mahkûmun yaşamının sürekli tehdit altında olduğunu ve tamamen rastlantısal ya da dışsal güçlere bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Fotoğrafta oluşan anlam, hayatta kalmanın bile iktidarın takdirine bağlı olduğu bir düzene karşılık geldiğini vurgulamaktadır. Fotoğraf, işkencenin temsiliini içeren bir görüntü olmasının ötesinde, görsel kodlar aracılığıyla kurulmuş ideolojik, kültürel ve epistemolojik bir söylemin parçasıdır. Mahkûmun duruşu, örtüsü, tehdit altındaki bedeni ve bulunduğu mekân, iktidarın birey üzerindeki mutlak kontrolünü somutlaştırmaktadır. Sonuç olarak, Abu Ghraib'de çekilen bu fotoğraf, işkencenin sadece beden üzerinde değil, semboller aracılığıyla zihinsel düzlemde de nasıl işlediğini gösteren bir imgeler rejimi örneğidir. Bu görüntü yalnızca bir mahkûmun değil, insanlık onurunun da kutu üzerinde dengede tutulduğu, tehdit altında

olduğu ve iktidar tarafından sorgusuz biçimde şekillendirildiği bir rejimin temsidir.

Görsel 5. Abu Ghraib hapishane fotoğrafı (BBC, 2014)

- Gösteren: Dağınık bir hapishane ortamı, ABD'li bir asker, boynuna tasma geçirilen ve kıyafetleri soyulan bir mahkûm.
- Gösterilen: Görselde askeri kıyafet giymiş bir asker, çıplak bir mahkûmu tasmaya benzer bir kayışla veya kemer/palaska ile kontrol altında tutmaktadır. Mahkûmun çıırçıplak soyulduğu, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği, boynuna tasma geçirilerek kontrol edilen bir hayvan benzetmesi yapıldığı ve mahkûmların kötü şartlar altında yaşamlarını sürdürdüklerini göstermektedir.
- Anlamlandırma: Bu fotoğrafta askerin duruşu ve mahkûmun yere yatırılmış edilgen bedeni, iktidarın doğrudan bedene uyguladığı şiddeti göstermektedir. Disiplin toplumu içinde mahkûmun çıplaklığı, onun mutlak iktidarsızlığını ve denetlenebilirliğini simgelemektedir. Fotoğraftaki asker, tasma ve çıplak mahkûm yalnızca gösteren değil, aynı zamanda ideolojik anlam taşıyan mitlerdir.

Barthes'a göre göstergebilim yalnızca anlam üretimini değil, bu anlamların arkasında yatan ideolojik sistemleri de açığa çıkarmaktadır. Fotoğraf, ABD'nin "özgürlük götürme" söylemiyle çelişen bir sahneyi temsil etmektedir. Bu bağlamda mit, ABD'nin Irak'a "demokrasi" ve "özgürlük" getirdiği yönündeki söylem iken ideolojik kırılma, söz konusu mitin tersine çevrilmesidir. Fotoğraf, işgalin özgürleştirici değil, baskılayıcı, insanlık dışı ve şiddet üretici olduğu vurgulamaktadır. Bu bağlamda fotoğraftaki anlam yalnızca bir bireyin diğerine uyguladığı şiddet değil, bir sistemin, bir düzenin ve bir söylemin parçası olan

kurumsal bir iktidar pratiğidir. Ayrıca hücrelerin dağınıklığı veya dağıtılması, mahkumlara verilen değeri de ifade etmektedir. Dolayısıyla görselde yalnızca fiziksel bir şiddet anı değil, aynı zamanda güç, iktidar, öteki ve temsil ilişkileri bağlamında oldukça derin ve çok katmanlı bir gösterge alanı sunulmaktadır.

Sonuç

ABD'nin Irak Savaşında tutukladığı ve mahkûm ettiği kişilerin Abu Ghraib hapishanesinde şiddete, işkenceye ve baskıya uğradığı, temel insani hak ve özgürlüklerinden alıkonulduğu görülmüştür. Cenevre Konvansiyonundaki III No'lu Sözleşmenin ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgelerinin ihlal edildiği, mahkumların hiçbir hukuksal düzenlemeye bağlı olmadan tutukluluk hallerinin devam ettiği izlenmiştir. ABD'nin demokrasi getirmek için girdiği Irak Savaşı'nda mahkumlara uyguladığı demokrasiye aykırı tutumlar ABD'nin küresel boyutta güvenilirliğini tartışmaya açmıştır. Abu Ghraib işkence olayları, 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin III. ve IV. Konvansiyonları'na açıkça aykırılık içermektedir. Sözleşmelere göre, savaş esirlerine ve sivil tutuklulara kötü muamele ve işkence yasaktır. Ayrıca, 1984 tarihli Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme de fiziksel ya da zihinsel acı verme yoluyla elde edilen bilgiler ya da cezalandırmaların yasadışı olduğunu açıkça belirtmektedir (UNCAT, 1984, madde 1). Diğer taraftan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan 4., 5. ve 6. maddeler de ihlal edilmiştir.

Devletin bireyin yaşamını düzenleme ve yönetme pratikleri Abu Ghraib'de bedensel kontrol ve psikolojik şiddet biçimleriyle somutlaşmaktadır. Mahkûmun insanlık dışı koşullarda tutulması, devletin yaşam üzerindeki mutlak denetimini simgelemekte ve iktidarın yalnızca üretken değil, aynı zamanda yıkıcı doğasını da ortaya koymaktadır. Abu Ghraib işkence fotoğraflarının servis edilmesi bağlamında medya, hapishanelerde meydana gelen işkence olaylarını topluma duyurarak gerçekleşen hukuk dışı eylemleri sonlandırmaya zorlamıştır. Dolayısıyla medyanın demokrasinin dördüncü gücü olduğu üzerine üretilen tezler, Abu Ghraib hapishanelerindeki işkence olaylarının medya tarafından kamuoyuna duyurulması sonucu sonlandırılması nedeniyle somut örneklerden biri olmuştur. Medyaya yansıyan fotoğraflar kamuoyunda ciddi bir şekilde eleştirileri beraberinde getirmiş, dönemin ABD hükümeti özür dilemek zorunda kalmış, hukuk dışı şartları barındıran hapishane şartları iyileştirilmiş ve sonraki süreçte hapishane gazetecilere açılmıştır. Abu Ghraib hapishanesi örneği bağlamında medyanın kamuoyunu aydınlattığı, bu sayede demokrasinin aktörler üzerindeki kontrolü sağladığı izlenmiştir. Demokratik düzen içerisinde bağımsız medyanın önemi ortaya çıkmış, bağımsız medya araçlarının toplumsal fayda üretebileceği, demokrasinin denetleyici mekanizmalarından biri olabileceği görülmüştür. Bu bağlamda medyanın işleyiş gösterebilmesi için de demokratik bir düzenin varlığına ihtiyaç olduğu görülmüş, medya ve demokrasinin iç içe geçen süreçler sonucunda başarı elde edebileceği izlenmiştir.

Kaynakça

- Amnesty International. (2004). Iraq: One year on the human rights situation remains dire. 27 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/mde140062004en.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Arklan, Ü., & Taşdemir, E. (2008). Bilgi toplumu ve iletişim: Bilginin yayılması sürecinde kitle iletişim araçları ve internet. *Selçuk İletişim Dergisi*, 5(3), 67–80.
- Avşar, Z. (2020). *Amerika Birleşik Devletleri'nde siyasal iletişim*. Kopernik Kitap.
- Barthes, R. (1977). *Image, music, text* (S. Health, Çev.). Fontana Press.
- _____ (1981). *Camera lucida: Reflections on photography* (R. Howard, Çev.). Hill and Wang.
- _____ (1991). *Mythologies* (A. Lavers, Çev.). The Noonday Press.
- BBC. (2014, 30 Nisan). Abuse at Abu Ghraib. BBC. 25 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.bbc.co.uk/programmes/p01xt3qc> adresinden erişilmiştir.
- Chilcot, J. (2016). *The report of the Iraq Inquiry: Executive summary. Report of a committee of privy counsellors*. Dandy Booksellers.
- ICRC. (tarih yok). Article 3 - Conflicts not of an international character. 10 Mayıs 2024 tarihinde <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gci-1949/article-3> adresinden erişilmiştir.
- Curran, J. (2002). *Media and Power*. Routledge.
- Deutsche Welle. (2004, 24 Ağustos). Abu Ghraib hearing underway in Germany. DW. 20 Mayıs 2024 Tarihinde <https://www.dw.com/en/abu-ghraib-hearing-underway-in-germany/a-1305672> adresinden erişilmiştir.
- Fiske, J. (2003). *İletişim çalışmalarına giriş* (S. İrvan, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Foucault, M. (1978). *Discipline and Punish* (A. Sheridan, Çev.). Vintage.
- Freedom House. (2024). 2024 report. 15 Mayıs 2024 tarihinde https://freedomhouse.org/sites/default/files/2024-02/FIW_2024_DigitalBooklet.pdf adresinden erişilmiştir.
- Fukuyama, F. (2006). *Neo-Conların sonu: Yol ayrımındaki Amerika*. Profil Yayıncılık.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks* (Q. Hoare & G. N. Smith, Eds. & Çev.). Lawrence and Wishart.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage.
- Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere*. MIT Press.
- _____ (1992). Further reflection on the public sphere. In C. Calhoun (Ed.), *Habermas and the public sphere*. MIT Press.

- Held, D. (2006). *Models of democracy*. Polity.
- Herman, E. S., & Chomsky, N. (2021). Rızanın imalatı: Kitle medyasının ekonomi politiği. BGST.
- Hersh, S.M. (2004, 30 Nisan). Torture at Abu Ghraib. *The New Yorker*. 15 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.newyorker.com/magazine/2004/05/10/torture-at-abu-ghraib> adresinden erişilmiştir.
- İnsan Hakları Derneği. (tarih yok). İnsan hakları evrensel beyannamesi. 5 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannamesi/> adresinden erişilmiştir.
- Jamieson, K. H. (2009). *Electing the president 2008 the insiders' view*. University of Pennsylvania Press.
- Kellner, D., & Share, J. (2007). Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education. içinde D. Macedo & S. R. Steinberg (Eds.), *Media literacy: A reader* (ss. 3–23). Peter Lang Publishing.
- Lilleker, D. G. (2013). *Siyasal iletişim temel kavramlar*. (N. Mustafa ve diğerleri, Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Lippman, W. (1922). *Public opinion*. Harcourt, Brace and Company.
- McChesney, R. W. (2004). *The problem of the media: U.S. communication politics in the twenty-first century*. Monthly Review Press.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory*. Sage.
- Mill, J. S. (2003). *On liberty*. Penguin Books.
- NBC News. (2004, 26 Mayıs). General is said to have urged use of dogs. *NBC News*. 25 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.nbcnews.com/id/wbna5063441> adresinden erişilmiştir.
- RSF. (2023). World Press Freedom Index 2023. 5 Haziran 2024 tarihinde <https://rsf.org/en/2023-world-press-freedom-index-journalism-threatened-fake-content-industry> adresinden erişilmiştir.
- Saussure, F. (1985). *Genel dil bilim dersleri* (B. Vardar, Çev.). Birey ve Toplum Yayınları.
- Smith, J. R. (tarih yok). General is said to have urged the use of dogs. *NBC News*. 26 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.nbcnews.com/id/wbna5063441> adresinden erişilmiştir.
- Taguba Report. (2004). Article 15–6 investigation of the 800th military police brigade. 10 Nisan 2024 tarihinde <https://www.thetorturedatabase.org/document/ar-15-6-investigation-800th-military-police-investigating-officer-mg-antonio-taguba-taguba-> adresinden erişilmiştir.

Voice of America. (2013, 9 Ocak). Images from Abu Ghraib. *Voice of America*. 25 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.voanews.com/a/images-from-abu-ghraib-prison-in-iraq/1580454.html> adresinden erişilmiştir.

Yamaner, M. B., Öktem, A. E., Kurtdarcan, B., & Uzun, M. C. (2009). *12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve ek protokolleri*. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Etik Kurul Onayı: Etik kurul onayına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Ethics committee approval: There is no need for ethics committee approval.

Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.

Financial support: No funding was received for this study.

